

بلندخوانی، اهداف و تکنیک‌های آن

به مناسبت هفته‌ی بلندخوانی، ۲ تا ۸ بهمن ۱۳۹۶

امروزه در سنجش با گذشته، شمار بیش‌تری از خانواده‌ها و آموزگاران به این باور رسیده‌اند که کتاب‌خوانی با کودکان می‌تواند تأثیر مهمی بر رشد ذهنی و احساسی کودکان داشته باشد. اما بیش‌تر آن‌ها نمی‌دانند از چه زمان باید برای فرزندان خود کتاب بخوانند و تا چه سنی باید به این کار ادامه دهند؟ کدام کتاب‌ها را برای کودکان بخوانند و مهم‌تر این‌که چگونه باید با کودکان کتاب خواند؟

پژوهش‌ها نشان داده‌اند که سخن گفتن با کودک در دوره‌ی دو سال نخست زندگی کودک و پیش از آن که او لب به سخن بگشاید، نقش کلیدی و مهمی در رشد زبانی آینده‌ی او دارد. خواندن با کودک و داشتن لحظه‌های آرام و لذت‌بخش با او می‌تواند در رشد زبانی و یادگیری او در آینده تأثیر فراوان داشته باشد.

بنابراین خواندن با کودک از دوره‌ی نوزادی آغاز می‌شود و تا نوجوانی می‌تواند ادامه یابد.

کتاب‌خوانی با کودکان و برای کودکان باید با آگاهی و به گونه‌ای روش‌مند و لذت‌بخش انجام شود. کتاب‌خوانی اگر چه به‌خودی‌خود فعالیت مهمی است، اما آن‌چه بر تأثیر این فعالیت می‌افزاید به‌کارگیری روش‌های درست سهیم شدن کتاب با کودکان است. یکی از راه‌های موثر و لذت‌بخش سهیم شدن، خواندن کتاب با کودک یا کودکان، یا **بلندخوانی** است. بلندخوانی یکی از موثرترین راه‌های ترویج خواندن و کتاب‌خوانی است و به همین دلیل یکی از بنیان‌های اصلی برنامه‌ی «با من بخوان» است.

بلندخوانی چیست؟

بلندخوانی، خواندن یک کتاب با صدای بلند، همراه با بازتاب فضای عاطفی و فراز و فرود داستان برای یک کودک یا گروهی از کودکان است. بلندخوانی یکی از موثرترین شیوه‌های علاقه‌مند کردن کودکان و نوجوانان به خواندن کتاب است. در بلندخوانی و خواندن جمعی، افزون بر کودکانی که هنوز مهارت خواندن و نوشتن

را نیاموخته‌اند، یا بر آن چیرگی کافی ندارند، کودکان بزرگ‌تر نیز در لذت خواندن سهیم می‌شوند. آن‌ها می‌آموزند از زمانی که بسیار کوچک هستند، می‌توانند به دنیای کتاب‌ها سفر کنند و از آن لذت ببرند.

چرا بلندخوانی اهمیت دارد؟

بزرگسالی که با صدای بلند کتاب می‌خواند باید بتواند احساس و عواطف نهفته در متن یک داستان را به خوبی بازتاب دهد.

زیبا و درست خواندن، عشق به خواندن را به کودک شنونده منتقل می‌کند. کودکان در بلندخوانی لذت خواندن را تجربه می‌کنند و سرگرم می‌شوند و کودکانی که هنوز خواندن را نیاموخته‌اند یا مهارت کافی برای خواندن یک کتاب ندارند، به خواندن و کتاب علاقه‌مند می‌شوند.

بلندخوانی کودکان را شیفته خواندن می‌کند، درحالی‌که با شنیدن واژه‌های ناآشنا دایره‌ی واژگان آن‌ها نیز گسترش می‌یابد.

بلندخوانی الگویی درست برای خواندن به کودکان می‌دهد که به تقویت درک مطلب آن‌ها نیز یاری می‌رساند. کودکان با گوش سپردن به صدای پدر، مادر و یا مربی و آموزگار، توانایی شنیدن و تمرکز خود را تقویت می‌کنند. بلندخوانی سبب می‌شود کودکان به تدریج با زبان به‌کاررفته در کتاب‌ها آشنا شوند و تفاوت آن را با زبان گفت‌وگوی روزانه (محواره) درک کنند.

نشست‌های بلندخوانی این امکان را برای کودکان فراهم می‌کنند که در یک فعالیت گروهی شرکت کنند.

حافظه و قدرت درک مطلب کودکان با شرکت در برنامه‌های پیوسته‌ی کتابخوانی افزایش می‌یابد.

بلندخوانی سبب می‌شود کودکان برای بهتر کردن مهارت خواندن خود تلاش کنند. بلندخوانی تمرینی برای روان‌خوانی است.

با انجام تکنیک‌های بلندخوانی مانند پیش‌بینی کردن و بلند فکر کردن، مهارت اندیشیدن در کودکان تقویت می‌شود.

یکی از دستاوردهای مهم بلندخوانی با کودکان محکم‌تر کردن پیوندهای عاطفی پدر و مادر با کودک است. سهیم شدن کتاب با کودکان سبب می‌شود شما وقت بیشتری را با کودک خود بگذرانید و این زمانی است که با تمام وجود با کودک خود همراه هستید. با او از کتابخوانی لذت می‌برید، گفت‌وگو می‌کنید و کارهای هنری انجام می‌دهید. به این ترتیب، می‌توانید به مرور ارتباط عاطفی نزدیک‌تری با کودک خود برقرار کنید.

سودمندی‌های بلندخوانی:

- برانگیختن عشق و علاقه به خواندن در کودکان
- محکم شدن رابطه‌ی عاطفی و پیوند بین کودک و پدر و مادر
- گسترش واژگان و «رشد زبانی»
- افزایش درک مطلب
- دادن الگویی درست برای ادای واژگان و درست خواندن جمله‌ها
- بالا بردن دانش کودکان درباره جهان
- تشویق کودکان به اندیشیدن
- شرکت در گفت‌وگوهای ادبی

چگونه یک بلندخوانی موثر و جذاب داشته باشیم؟

شما می‌توانید از هر فرصتی برای بلندخوانی کتاب با کودک استفاده کنید. در خانه، در مدرسه، در پارک، یا حتی در مترو یا مطب پزشک می‌توانید برای کودکان بلندخوانی کنید و لحظه‌های لذت‌بخشی را تجربه کنید.

پیش از بلندخوانی چه کنیم؟

۱- پیش از شروع بلندخوانی خودتان را آماده کنید:

نمی‌توانیم کتابی را برداریم و یک‌راست شروع به خواندن آن برای کودک کنیم. با این کار و بر اثر مسلط نبودن ما به متن، ممکن است کودک از شنیدن دل‌زده شود، یا این که ممکن است کتاب مناسبی را برای خواندن انتخاب نکرده باشیم. کتابی را برای خواندن انتخاب کنید که کودک‌تان دوست دارد، حتی اگر این کتاب را پیش از این چندین بار برای او خوانده‌اید. کتابی را که برای خواندن در نظر گرفته‌اید، دست‌کم یک بار با صدای بلند برای خود بخوانید.

۲- فضا را برای بلندخوانی مهیا کنید:

زمانی از شبانه‌روز را برای کتابخوانی با کودک‌تان انتخاب کنید که کودک برای این کار تمایل دارد و سرحال است. اگر کودک شما در یک روز چندبار از شما خواست تا کتابی را برایش بخوانید این کار را انجام دهید. اگر وقت‌تان محدود است، به او وعده دهید که مثلاً یک ساعت دیگر می‌آیم و کتاب را با هم می‌خوانیم. هنگامی که تلویزیون روشن است یا خانه شلوغ است، زمان مناسبی برای کتابخوانی نیست. اما اگر در چنین شرایطی کودک از شما خواست که برایش کتاب بخوانید، مکان آرام‌تری را برای این کار انتخاب کنید.

اگر مربی، آموزگار یا کتابدار هستید و برای گروهی از کودکان کتاب می‌خوانید، هنگامی که کودکان را برای شرکت در یک نشست کتاب‌خوانی دعوت می‌کنیم، باید محیط را برای آن‌ها به گونه‌ای تنظیم کنیم که از حضور در آن لذت ببرند. این کار به صرف هزینه‌ی خاصی نیاز ندارد. برای این‌که فضای کتاب‌خوانی برای کودکان دلپذیر باشد، از خلاقیت خود متناسب با فضا و امکاناتی که در اختیار دارید، بهره ببرید.

برای کتاب‌خوانی به گونه‌ای بنشینید که هم کودک یا کودکان و هم شما صفحه‌های کتاب را به راحتی ببینید. بهترین شکل نشستن در یک نیم‌دایره است. اگر تنها برای یک کودک کتاب می‌خوانید او را در آغوش یا در کنار خود بنشانید. اجازه دهید کودکان راحت و آزاد بنشینند. اگر امکان نشستن روی زمین دارید، می‌توانید از پتو یا تشکچه‌های نرم برای نشستن استفاده کنید.

۳- برای معرفی کتاب به کودکان، پیش از آغاز به خواندن روش مناسبی پیدا کنید:

موضوع کتاب را به اتفاقی در زندگی شخصی کودک ارتباط دهید. مثلاً ممکن است کودک تجربه‌ای شبیه با آن‌چه برای قهرمان داستان پیش می‌آید تجربه کرده باشد. پیش از این‌که خواندن کتاب را آغاز کنید می‌توانید درباره‌ی آن خاطره با کودک سخن بگویید. یا برای مثال می‌توانید رویدادی فرضی یا واقعی را که در ارتباط با این موضوع برای‌تان پیش آمده، برای کودکان تعریف کنید. از آن‌ها بپرسید آیا در موقعیت مشابه‌ای قرار گرفته‌اند یا خیر؟

موضوع داستان را به شکل بسیار کوتاه و هیجان‌انگیز برای کودک مطرح کنید و درست در نقطه هیجان مکت کنید و بگویید: «اگر می‌خواهی بدانی برای پسر کوچکی که می‌خواست برود خرس شکار کند چه اتفاقی افتاد بیا بنشین پیش من!» یا «اگر می‌خواهی بدانی که خرس کوچولو آن شب با پدرش چه کارهایی کرد بیا و این جا پیش من بنشین!» یا مانند آن...

اگر در کتاب، کلمه‌ها یا پدیده‌های جدیدی وجود دارد که برای کودک ناشناخته است، از پیش اطلاعاتی درباره آن موضوع برای کودک آماده کنید و پیش از خواندن کتاب با او مطرح کنید. مثلاً اگر داستانی درباره خرس‌ها است و کودک نمی‌داند خرس چگونه جانوری است، از پیش تصویرهای جذاب و بزرگی از خرس به کودک نشان دهید و سعی کنید کوتاه این جانور را به او بشناسانید. یا اگر کتابی درباره رفتن به دندان‌پزشکی است و کودک نمی‌داند دندان‌پزشکی چگونه جایی است، از پیش او را با این پیشه آشنا کنید.

برای یافتن فعالیت‌های در ارتباط با هر کتاب می‌توانید از وبسایت «کتابک» www.ketabak.org کمک بگیرید.

چگونه بلندخوانی کنیم؟

هنگامی که کودکان برای شنیدن آماده و مشتاق شدند، می‌توانید بلندخوانی را آغاز کنید.

کتاب را پیش روی کودک یا کودکان بگیرید. اجازه دهید طرح جلد را به خوبی ببینند. کودکان را تشویق کنید تا با دیدن عنوان کتاب و تصویر روی جلد آن، پیش‌بینی کنند که این داستان درباره‌ی چیست.

نام کتاب و نام نویسنده را برای آن‌ها بخوانید و اگر توضیحی لازم است به کودکان ارائه کنید.

پس از معرفی کتاب می‌توانید خواندن را آغاز کنید. در خواندن عجله نکنید. هدف، خواندن و تمام کردن کتاب نیست. هدف، درگیر کردن کودکان با ماجرای داستان و ایجاد حس لذت در خودتان و آن‌هاست.

اجازه دهید کودکان تصویرهای کتاب را ببینند. توجه به تصویرهای کتاب، بخشی از خواندن کتاب است. به‌ویژه در کتاب‌هایی که برای کودکان پیش‌دبستانی مناسب هستند، گاه، بخش بزرگی از داستان با کمک تصویرها بیان می‌شود.

تصویرها را برای کودکان شرح ندهید، اجازه دهید آن‌ها خود تصویرها را ببینند و داستان را درک کنند.

در میانه‌ی داستان و در نقاط اوج آن مکث کنید و از کودکان بخواهید که حدس بزنند چه اتفاقی خواهد افتاد. آن‌ها را تشویق کنید که درباره رخداد‌های داستان گمانه‌زنی کنند. برای مثال پیش از آن که صفحه‌ای را ورق بزنید و به صفحه دیگر بروید، از آن‌ها بپرسید: «فکر می‌کنید چه خواهد شد؟»

این کار یکی از تکنیک‌های بلندخوانی است که به آن **پیش‌بینی** یا **گمانه‌زنی** می‌گویند. با تشویق کودک به گمانه‌زنی، توانایی او را در استدلال و منطق تقویت می‌کنید و علاقه او را به شنیدن ماجرای داستان برمی‌انگیزید.

روان و با سرعت مناسب بخوانید.

به حالات چهره‌ی کودکان دقت کنید تا اگر نشانه‌های از خستگی یا بی‌علاقگی دیدید واکنش مناسب را در نظر بگیرید.

هنگام خواندن کتاب، بر اساس موقعیت‌های داستان، صدای خود را بالا و پایین ببرید. برای هر یک از شخصیت‌ها لحن صدای متفاوتی در نظر بگیرید و تلاش کنید تا احساسی را که هر شخصیت در موقعیت‌های مختلف دارد، در صدای خود بازتاب دهید. به این ترتیب می‌توانید توجه کودک را تا پایان به شنیدن داستان جلب کنید.

هنگام خواندن ارتباط چشمی خود را با کودکان حفظ کنید.

هنگامی که کودکان در میانه‌ی خواندن داستان پرسشی می‌پرسند یا می‌خواهند نظرشان را سهیم شوند به آن‌ها اجازه‌ی این کار را بدهید.

به کودکان اجازه دهید واژه‌های تکرارشونده و قافیه‌دار را در داستان یا شعرها همراه شما تکرار کنند یا به آن‌ها فرصت دهید تا واژه‌ی بعدی را حدس بزنند.

به کودکان اجازه دهید اگر دوست دارند بار دیگر از نو کتاب را ورق بزنند.

پس از خواندن کتاب با کودک درباره‌ی آن گفت‌وگو کنید:

در پایان خواندن کتاب با کودک گفت‌وگو کنید. از کودک بپرسید چه چیز را درباره‌ی این داستان دوست داشت و چه چیزی را دوست نداشت و چرا. این کار به تقویت مهارت‌های گفتاری و صحبت کردن کودکان کمک می‌کند، آن‌ها را به بیان ایده‌هاشان تشویق می‌کند و اعتماد به نفس‌شان را بهبود می‌دهد.

از کودکان بپرسید که به نظرشان مشکل یا مسأله‌ی داستان چه بود؟ این مسأله چگونه حل شد؟

پرسش‌هایی را طرح کنید که کودکان را به فکر کردن تشویق می‌کنند. پرسش‌هایی که به این شکل شروع می‌شوند مناسب هستند: «چرا فکر می‌کنی که...؟»، «آیا تا به حال برایت پیش آمده که...؟»، «به نظرت منظور نویسنده از ... چه بود؟»، «آیا این اتفاق تو را به یاد...؟»، «اگر این طور بود آن وقت...؟» با این پرسش‌ها به طور غیرمستقیم کودکان را تشویق کنید که به خاطرات خود رجوع کنند. آن را بازگو کنند و موضوع کتاب را با زندگی واقعی یا تخیلی خود پیوند بزنند.

پرسش‌هایی طرح کنید که جذاب باشند و پاسخ از پیش مشخص و کلیشه‌ای نداشته باشند و کودک را به فکر کردن تشویق کنند.

هر گز پاسخ‌های کودک را با درست یا نادرست گفتن ارزیابی نکنید. نسبت به پاسخ‌های کودکان موضع‌گیری نکنید. خوب و بد نکنید و اجازه دهید تا کودکان با آسودگی دیدگاه‌های خود را بیان کنند.

گفت‌وگو درباره‌ی کتاب را با پند و اندرز آمیخته نکنید این کار کودکان را نسبت به کتاب‌خوانی و شرکت در فعالیت‌ها دل‌سرد می‌کند. به هیچ وجه از داستان نتیجه‌گیری اخلاقی مستقیم نکنید.

کودک را با سوال‌های متعدد خسته نکنید!

یکی از هدف‌های مهم کتاب‌خوانی برای کودکان، ایجاد حس لذت در آن‌هاست. این احساس لذت، آن‌ها را به مرور به یک فرد کتاب‌خوان تبدیل خواهد کرد. بنابراین اصل لذت بردن و سرگرمی را در این میان فراموش نکنید!

برای آشنایی با فعالیت‌های خلاق پس از بلندخوانی می‌توانید از وبسایت «کتابک» www.ketabak.org کمک بگیرید.